

Kedves Isten

[2014. június]

REGÉNYFEJEZET

Mire október huszonegyedikén déli tizenkettő óra tízkor a segédkamagyr beért a színházba, ott már egy órája zajlott a... Nehéz volna pontosan megmondani, hogy micsoda. A dolog a büfében kezdődött, amikor a (rosszindulatúan) Lassúcska Margitnak becézett direktornő benézett egy kávéra. Ritkán jelent meg az alagsori klubban. Most is csak azért jött, mert a titkársági kávégép nemrég felrobbant a titkársági teakonyhában. A titkárnő túlságosan megtömte a túl finomra őrölt cikóriával, ráadásul arról is megfélemedezett, hogy a főzőt feltette a villanyrezsóra. Nem mintha Irénke harmincéves, érett, csodás tüdejű hölgy léte olyan végtelenül feledékeny lett volna, de ha egyszer Bicskei színész istenigazából udvarolni kezd valakinek, asszony legyen a talpán, aki meg tudja őrizni titkári higgadságát. Ráadásul Irénke talpai egykettőre a plafonra meredtek, miután a művész úr felültette őt a titkársági teakonyha kisasztalára. Fekete kontya kibomlott, dús mellének sajkái úgy ficáncoltak, mintha a felkorbácsolt Fekete-tenger hullámai dobálták volna őket. A kisasztal recsegett-ropogott alattuk, de nem hallották.

– Mondd, hogy te!

– Te!

– Még, te!

– Még, te, még!

A kávégép vészjósló jelzéséről azt gondolták – ha ugyan gondoltak valamit egyáltalán –, hogy ők maguk sisteregnek. Volt alapja az elgondolásnak. A szezon kezdetétől érett köztük a vágy. Ha véletlenül egymáshoz értek, Irénke fekete kontyából elektromos szikrák szökkentek a légbe, Bicskei hátán felállt a szőr. Ha a titkárság felé közeledő színész baritonját meghallotta, Irénke kiejtette kezéből a tintásüveget, összegyűrte a minisztériumba küldendő heti jelentést, vagy ha éppen gépelt, az írógép érthetetlen betűkompozíciókat gépfegyverezett a fejléces papírra. Szrecks bulbrarho pirkejány. Bicskei színész az irodába lépve azonnal elfelejtette, miért jött. Disznó vicceket mesélt ilyenkor, kimondhatalanul élvezte, hogy a malacságok hallatán Irénke fülig pirul. A poén után rendszerint távozott, de amint kilépett a nő elektromos köréből, eszébe jutott, hogy elmaradt tájpezét akarta megreklamálni. Visszatáncolt, mire a titkárnő túsarka alól kifutott a szőnyeg. Bicskei elkapta ilyenkor.

– Oppardon. Ezer bocsánat, elvtársnő, nem akartam megszedíteni.

Mégis szédültek, mindketten, sokáig.

Mielőtt bárki azt hinné, hogy igazuk van azoknak, akik szerint a színház a bűn és léhaság melegágya, ki kell jelentenünk, hogy ez nem egészen így van. Hanem miként a színész az előadás három órája alatt egy teljes emberi sorsot él végig a színpadon, úgy a világot jelentő deszkákon kívül is képes egy évtizedeiken átívelő, hatalmas szerelmet végigélni, akár három rövid nap alatt.

A boldog sejtéstől az ijedelmén át a néma lángolásig, az erkölcsös ellenállás gyöttrő és gyöttrődő harcain keresztül a megadásig, sőt, az önfeladásig, aztán a boldog kiteljesedéstől a féltékenység rohamaitól gyötört szenvedelmes időközön, majd a megszokás langyos vizein is átevezve, az unalom ijesztő sivatagjain való gyötrelmes átkelés után a keserű csalódásig a nagy, szenvedélyes szerelem minden kis fordulóját mélyen átéli a színházi párok. És nemcsak a színészek vannak ezzel így. Talán a fodrásztárból áradó masztixszag vagy a festőtárból szivárgó festékillet teszi, vagy a reflektorok őrgönggő fotonjai bombázzák az agyat a hasadásig, netán a rapszodikus idő- és munkabeosztása okán van így, nem tudni, de az öltöztetőnők, kellékesek, díszletmunkások, szabásznők, titkársági és nézőtéri lányok, világosító fiúk, zsinórkezelők és színpadi oldalfelölősök, sűgönők, asszisztensek és egyáltalán, a színház minden rendű és rangú dolgozója képes a határtalan érelemre. A hirtelen támadó, kollegiális rajongással éppen így van ez, mint a gyakran tettelegességgé fajuló veszekedésrel. Olyan anyázást, becsületbe vágó, emberi és művészi méltóságot sárba gyalázó, nyomdafestéket nem tűrő kifakadásokat, vér-sértéseket sehol másutt nem hallani, mint a színházban. Elég egy elharapott színpadi végszó, egy óvatlan mozdulat, sőt, egy éppen csak félreérhető dicséret, és máris áll a bál. Évtizedes partnerek esküsznek égre-földre, hogy soha többé, inkább itt üsse meg őket a guta, vagy vigye el őket a fekete autó (na, azt azért ne!), mintsem az életben még egyszer szóba álljanak az ilyen-olyan – tehetségtelen, ótvaros, riherongy, zsírühlye, rosszindulatú – alakokkal. Hogy aztán két nappal később a legnagyobb barátságban és szeretetben összehajolva szídjanak egy harmadik kollégát. Így megy ez a színek házában. Irénke titkárnő tipp-topp, pedáns, rendszerető munkaerő és kiváló elvtárs volt, amellet boldog családjánya egy fess gépészmérnök oldalán, megáldva két bájos gyerekkel, mondhatni a szocialista nő eszményi példaképe, a hűség boldog, elégedett robotosa, mint a szocialista-realista szoborhoz, bár teremtője kissé eltulzott rajta bizonyos vonásokat, olyan ingerlően hatalmas domborulatokkal szerelte fel a testét, amelyek óhatatlanul – mintegy gazdájuk szándéka ellenére – felkorbácsolták a látvány műélvezőiben az akaratlan vágyat. De hiába volt – és volt! – minden próbálkozás, szuronyroham és óvatos bekerítés, Irénke minden selyma közeledést visszautasított. Így történt ez az idei szezon kezdetéig. Korábban észre se vette Bicskei színészben a férfit. Hallotta róla a vastkos adományokat (pikáns történetek tucatjai keringtek a színházon kívül a városban is a „nagytermészetű” művész liezonjáról), de minden különösebb érdeklődés nélkül elengedte őket a füle mellett. A társulati nyitóülésen azonban megfájdult a feje, holott azelőtt ilyen baja soha nem volt. Bicskei lebeszélte arról, hogy holmi pirulákat vegyen magához, megfogta Irénke párnás kacsóját, és vastkos hüvelykjét belemélyesztette a nő puha tenyerébe. Irénke felkiáltott.

– Ez fáj, Bicskei!

A színész elengedte.

– És most?

– Most?! Most... nem. Csak zsiibbadok.

– És a fejecskenk?

– Nahát! – ámult az asszony. – Mi maga, varázsló?

Attól fogva naponta rátört a migrén, és semmi nem tudta elmulasztani, csakis Bicskei érintése. Aznap reggel is fejfájás gyötörte. Már hajnal óta küszködött a fájdalommal, mikor a direktornő kiszólt a belső irodából, hogy legyen olyan jó, és főzzön neki egy kávé. A teakonyhába indult, amikor Bicskei az irodába belépett.

– De jó, hogy jön! Megnyomna megint? – Abban a pillanatban tudta, hogy hibázott. – Úgy értem... – próbált volna javítani, de a színész megelőzte.

– Én is úgy értem, te drága!

Már a dulakodás közben megszűnt a fejfájása.

– Na, igazán... Hagyjon már, fel kell tennem a kávé... – De nem maradt ideje rá, hogy tisztességesen összecsavarja a kávéfőző két felét.

A művész úr bokára eresztett nadrágban, lábujjhegyre állva döfölte a szégyenében és mámorában visongó női munkaerőt, miközben jobbával a kisajtó kilincsét fogta, rájuk ne nyissanak. Az asszony feje bújja ütemesen verődött a falnak. Lábával hirtelen átkulcsolta lovagja csipőjét, és közelebb csosszanván hozzá, akkorát szorított rajta, hogy a színész üvöltve elélvezett. De nem hagyta abba az üvöltést. Irénkét elborították a kéj soha nem érzett intenzitású hullámai.

– Jól van már, elég, az isten szerelmére! – zihálta végül. – Szálljon le rólam, mielőtt agyonnyom, maga medve!

De a medve még mindig előre menekült. Már nem a gerjedelem üzte, hanem a hátát égető forróság. A mögötte felborult kávégépből kilövellő gőz egy nagy M betűt rajzolt átizzadt ingére, s az ing alatt, a hátára is. Végre lehengeredett a nőről. A kávégép abban a pillanatban nyílt ketté a vörösen izzó villanyrezsón, forró, fekete zaccot lángszórózza a szerelmesekre.

Irénke felsikoltott.

– Isten büntetése! Akarom mondani a szocialista erkölcs... Jézusom, a fél orrom leégett!

Bicskei már röhögött.

– Mit hahotázik? – Irénke imbolyogva lépett a bugyijába. – Azt hiszi, maga jobban néz ki?

Ekkor lépett ki a párnázott ajtajú belső irodából az igazgatónő. Bicskei még ingben-glóriában, cügos cipőire csúszott nadrágban botladozott a titkári szobára nyíló teakonyha küszöbén.

– Szabadság, Margitka! Bocsánat.

Lassúcska Margit tetőtől talpig végigmérte.

– Magának Otellót kéne játszania jövőre, Bicskei. Jól áll magának, ha néger. – Azzal kísértelt a tikársági irodából.

Odalent a klubban ádáz vita folyt.

– Alakítsunk munkástanácsot!

– Ugyan! Nem vagyunk munkások!

– De igen! Ahogy Sztálin elvtárs mondta, a költők a lélek mérnökei, mi pedig a nemzet napszámosai vagyunk.

– Ezt nem Sztálin mondta, hanem Vas Gereben.

– Az ki?

– Szerintem a tanítókra mondják..

– Én egész népemet fogom, nem középiskolás fokon..

– Jó, jó, de mit csináljunk?

– Teljesen világos! Új vezetőséget kell választani az oppurtunisták helyébe.

– Nem oppurtunisták, hanem oportunisták. De mondj inkább megalkuvókat, azt még te is ki tudod mondani.

– És ki a megalkuvó? Konkrétan kire vagy kikre gondolsz?

– Akik évek óta nem adnak nekem egy rendes szerepet..

– Hiszen tíz sort se vagy már képes megtanulni!

Röpködtek a sértések, javaslatok és ellenjavaslatok, végül valaki fején találta a szöveget.

– Először is Lassú Margitot kell leváltani! Aztán majd meglátjuk.

– Úgy van! Igaz! Helyes a bölgés, oroszlán! Eleget ült már a bársonyszékben!

Ebben a pillanatban lépett a klubba az igazgatónő.

– Mi ez a nagy csend, gyerekek? – mosolygott a társaságra. – Angyal repült át a szobán?

– Megalakítottuk a... Nemzeti Teátrumért Társaságot! – szólalt meg az első hegedűs.

– Igazán? Én meg egy kávé kérek.

– Tessék! – súgta valaki. – Figyeljétek meg, hogy nem fogja kifizetni.

– Gyalázat! – bólogattak mások.

– És mit fog művelni az entété?

– Hogy mi?

– Betűszó! – súgta valaki. – A komcsik mindent úgy rövidítenek, ahogy a ruszlik csinálják.

– Cukrot? – kérdezte a büfés. – Hányat?

– Ha hányat, akkor nem kérek! – tréfákozott az igazgatónő. – Keserűn iszom, akár a Jenci elvtárs.

– Jó, hogy említi – szólalt meg ismét az első hegedűs. – A párttitkárt is le kell váltani! És vele az egész pártot! Én már az éjjel megírtam a kilépési nyilatkozatomat. Elvtársak, én most valódi önkritikát gyakorlok. Mélységesen szégyellem magam, amiért a kommunisták uszályába kerültem, és fontosabbnak tartottam a mozgalmi munkát, mint a hangszereset. Hatalmas tévedés volt. Több mint bűn: hiba! – Térdre vetette magát a klubhelyiség közepén. Meg tudtok nekem bocsátani?

Néhányan érzékenyülten rebegtek igent.

A hegedűs felemelte a fejét.

– Már ne is haragudjon, igazgatónő, de magának meg kellett volna engem előznie.

– Értem – bólintott a direktornő. – Szóval leváltotok?

Senki nem mert a szemébe nézni.

– Semmi baj. Sőt, még örülök is neki. Úgyse bírtam volna már sokáig. – A büféshez fordult. – Mennyi a szimpla, Karcsika? Egy húsz, ugye?

– Annyi volt, de már csak kilencven fillér. Jenci elvtárs javaslatára...

És mintha maga a sors rendezte volna az előadást, a falra festett ördög megjelent.

– Elmarad a mai Lili bárónő!

– Azt már nem te fogod megmondani, Sormás! – szólalt a belépő segédkarnagyra az első hegedűs.

– Nem én mondom. Tessék. Benne van a lapban. Rendkívüli kiadás.

A kollégák egymás kezéből tépve olvasták át az újságot. A bárónőt adó primadonna nem értette, mi bajuk az elvtársaknak az ártatlan operettel. A segédkarnagy elmagyarázta, hogy nem a darabban van a baj, hanem a gyülekezéssel. Voltaképpen most ők se lehetnének itt, hiszen a próba is elmarad, márpedig ha nincs munka, akkor a klubbeli összejövettel, pillantott az első hegedűsre, spontán gyűlésnek tűnhet egyesek szemében. És ez nem véletlen, szökkent elé a primás, mert éppen hogy arról van szó. Közölte, hogy megalakították a Nemzeti Teatralista Társaságot, amely már meg is szavazta a párttitkár és az igazgatónő leváltását. Sormás a jegyzőkönyv iránt érdeklődött, s mindjárt fel is szalajtott egy díszítő fiút Irénkéért a titkárságra, jöjjön hamar a gyorsíró-füzetével.

Irénke helyett Bicskei színész robbant a klubba, hideg sört rendelt.

– Gyorsan, mert égek, mint a Reichstag! – Barátjához fordult. – Jencikém, játszunk egy parti rext?
Sormás azt felelte, nem ér rá, mert éppen leváltja őt a sebtében alakult Nemzeti Teatralista Társaság. Leváltják az igazgatónőt is.
– Arról szó sem lehet – bödült Bicskei. – Margitka az előbb osztotta rám Otellót, és én a mórt mindenképpen el akarom játszani!
Sormás is védelmébe vette a direktornét. Szelíd, körültekintő higgadságát dicsérte, valamint azzal érvelt, hogy jelen pillanatban nincs Lassúcska Margiton kívül a társulatban senki, aki tudná, miként is kell egy teátrumot vezetni. A társulat fújolt és füttyögött. Megérkezett Irénke a gyorsírófüzetével. Friss és nett volt megint, sőt, némelyek úgy látták, mintha arasszal a föld fölött lebegne.
Az első hegedűs diktált neki.
– A színházi munka- és alkotóközösség a mai napon megalakította a Nemzeti Teatralista Társaságot, hogy a korábbi szektás és baloldali elhajló vezetők helyett saját kezébe vegye a művészet fellegvéra sorsának demokratikus alapokra helyezett irányítását.
Itt Sormás közbeszólt, Irénke írja össze az alapító tagok névsorát. Ez ellen senkinek nem volt kifogása, bár a primadonna és a bonviván sietve távozott a klubból, mondván, most jut eszükbe, hogy otthon bekapcsolva feledték a vasalót. Még hárman csatlakoztak a távozókhoz. Huszonhat név került a listára.
– A karnagyot és a direktorasszonyt ne írja fel! – szólt Irénkére az első hegedűs. – Meg is kérem őket, hogy távozzanak a forradalmi gyűlésről.
A direktorné eddig egy félreeső asztalnál ült a sarokba állított, beszakadt bőrű üstdobok mellett kavargatva a kávéját. Indult volna, de Sormás megállította.
– Egy pillanat! Természetesen alávetjük magunkat a közösség akaratának, de szeretném, ha a kollégák név szerint megszavaznák a döntést.
– Az efféle hókuszpókuszok ideje leáldozott! – kiáltott az első hegedűs.
Sormás azt felelte, hogy a szavazás nem hókuszpókusz, hanem a vágyott demokrácia alapja, és egy ilyen horderejű döntés meghozataláról részletekbe menően pontos jegyzőkönyvet kell vezetni, hogy a szabad jövőben bármikor visszakereshető legyen minden tag felelős véleménye. A hegedűs káromkodva kiabálni kezdett. Nem levitézlett párttitkárok fogják megmondani, hogy a Nemzeti Teatrológusok mit és miként csináljanak. Bicskei eddigre két sört is legurított. Egy székre hágyva közölte, hogy egyetért a „karnagy úrral”. Ő a maga részéről, mondta, Isten és ember előtt büszkén vállalja szuverén véleményét, és lelkiösmerete szavára hallgatva nemmel fog szavazni.
Vonakodva bár, de megejtették a szavazást.
Kilenc igen és öt tartózkodás mellett a társulat tizenkét tagja mondott nemet az igazgatónő és Sormás leváltására, sőt, egy későbbi felvetésre póttagként, próbaidőre beválasztották őket a társaság tagjai közé. Az igazgatónő köszönte szépen a bizalmat, közölte, hogy a nehéz időkre való tekintettel, az intézmény érdekében megőrzi igazgatói posztját, de nem kíván a forradalmi társaság tagja lenni. Sormás azt mondta, mindenben aláveti magát a közösség döntésének, így póttagi minőségében először is azt javasolja, hogy további intézkedésig lakatolják le az italpultot, azután mind menjenek haza, hogy másnap tiszta fejjel tudjanak az aktuális ügyekben dönteni. Olyan hangzavar lett, azt hitte, meglincselik.
– Megörültél, Jenci? – Még a barátja is ellene fordult. – Elment az eszed?!
– El – felelte a karnagy. – Éppen ezért szeretném visszakapni. A haza, a szabadság s a művészet ügye fontosabb annál, hogy spiccesen döntsünk felőlük.
Erre még az első hegedűs se tudott mit mondani. A büfés hiába könyörgött az eddigieknél is jelentősebb árleszállítást ígérve, a pultra és a raktár ajtajára feltették az éjszakai rácsot, lelakatolták, a kulcsot az igazgatónőre bízták. Megállapodtak a másnap délelőtti találkozóban. Bicskei megint el akarta szavalni a Nemzeti dalt, de lehurrogták.
Sormás és Bicskei együtt távoztak a színházból. A segédkarnagy beszámolt délelőtti tapasztalatairól.
– Érik a gyümölcs, Jenőké! – közölte a színész. – Ha megy vonat, felugrom vele Pestre. Nem akarok a sűrűjéből kimaradni.
Holnapra itt leszek. Nem tartasz velem?
– Nem – mondta a karnagy. – Viszont szeretnék kérdezni tőled valamit.
– Parancsolj.
– Szerinted megcsalt engem a feleségem?
A színész megrázta busa fejét.
– Nem hiszem. Bár én a helyében százszor is megcsaltalak volna, öregem.
– Ismered a Délmagyar kritikusat?
Bicskei átlátott a szitán.
– Hát vele aztán biztos, hogy nem kefélt az Évica! A szerkesztő elvtárs ugyanis gyógyíthatatlanul buzeráns. Nem tudtad?
– Az nem lehet.
– Nem lehet? – nevetett a színész. – Na, idefigyelj! Tavaly együtt voltam vele a november hetedikéi ünnepség után, Szatymazon. Szilárdi elvtárs mindkettőnket meghívott oda vadászni. Na és, képzeld el...
Az utca túloldalán ekkor elkopogott egy botladozó túsarok.
– Irénke, várjon! – kiáltott utána a színész. – Bocsáss meg, öregem – hadarta –, de szólít a kötelesség! Futva indult a lépteit megszorító titkárnő után.
– Hova mész? – kiáltott utána Sormás.
– Szabadság, szerelem, e kettő kell nekem! – intett vissza a színész az útközépről. Kis híján elcsapta a hid felől elődübörgő, leponyázott katonai teherautó. A kocsit még kettő követte. Mire elhaladtak, a túloldali járda üres volt.

Denumire autor: Horváth Péter

Látó Szépirodalmi Folyóirat